

Eindrapport Leertafel Verklarende Analyse

oktober 2025

Deelnemers Stuurgroep Leertafel Verklarende Analyse

Thessa Mous (GGZ-NHN)

Monique Koorn (Koel Jeugdzorg)

Coby Witte (BUCH)

Carlijn Pronk (DJGB)

Chantal Aarden (SWVNK)

Samia Abrari (PPO-NK)

Regien Looijen (PPO-NK)

Helma Ruder (RET)

Dorien van Ijendoorn (regio Alkmaar)

Inhoudsopgave

1. Inleiding	1
2. Samenvatting	2
Belangrijkste conclusies	2
Uitvoeringsaspecten	2
3. De uitvoering van de leertafel	3
3.1 Beoogde werkwijze leertafel (fase 1)	3
3.2 Verloop van de leertafel	4
4. Bevindingen en aanbevelingen vanuit de leertafel Verklarende Analyse	5
4.1 Algemene ervaringen met de Verklarende Analyse	5
4.2 Wanneer zetten we de Verklarende Analyse in?	5
4.3 Door wie wordt de Verklarende Analyse uitgevoerd?	7
4.4 Welke randvoorwaarden zijn verder nodig om een VA uit te voeren?	8
5. Conclusie en advies	10
Bijlage I De Verklarende Analyse toegelicht	13
Wat is een Verklarende Analyse en wanneer is deze nodig?	13
Wat is het doel van de Verklarende Analyse	14

1. Inleiding

De Verklarende Analyse (VA) geeft bij complexe casuïstiek inzicht in waarom een probleem is ontstaan en voortduurt, door alle oorzaken, factoren en hun onderlinge samenhang in kaart te brengen. Er wordt ook vaak gesproken over een *gedeelde* VA, omdat deze samen met ouders en kind wordt gemaakt waardoor sprake is van gedeelde beeldvorming, analyse én besluitvorming.

De VA is anno 2025 een actueel, maar geen nieuw instrument in de jeugdhulpverlening:

- De Richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming¹ geven duidelijke aanwijzingen over de rol van de geregistreerd professional bij het opstellen van een verklarende analyse, met name in complexe casuïstiek zoals een uithuisplaatsing;
- In de Hervormingsagenda Jeugd wordt de VA genoemd als een essentieel instrument om beter zicht te krijgen op de werking van het jeugdstelsel door inzicht te krijgen in de achterliggende oorzaken van problemen in de jeugdzorg, zoals wachtlijsten, overplaatsingen en complexe casuïstiek;
- In landelijke bestuurlijke afspraken rondom de af- en ombouw van gesloten jeugdzorg in 2024 is de VA als essentieel instrument bevestigd². Ook de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) stelt dat de VA een voorwaarde is voor het voorkomen van gesloten plaatsingen en het tijdig inzetten van passende hulp;
- Binnen het programma *Thuis voor Noordje* is de VA erkend als waardevol hulpmiddel en noodzakelijke randvoorwaarde bij uithuisplaatsingen en is afgesproken om de VA te implementeren in de verschillende jeugdregio's in Noord-Holland.

Geregistreerde professionals zijn hiermee in de huidige praktijk verantwoordelijk voor het hanteren van de VA in dergelijke situaties. Naast verschillende termen voor de VA, bestaan ook verschillende inzichten en opvattingen over wanneer een VA noodzakelijk is. In de regio Alkmaar ontstond dan ook de behoefte om tot gezamenlijke uitgangspunten en afspraken te komen rondom het gebruik en toepassen van de Verklarende Analyse (VA). Om deze professionele taak te ondersteunen en de uitrol van de VA in onze regio aan te jagen, is in 2023 een *ontwikkeltafel* georganiseerd met gemeenten, onderwijs, jeugdhulp en gecertificeerde instellingen (GI's). Hier zijn gezamenlijke uitgangspunten opgesteld³.

Als vervolg is in 2024-2025 een *leertafel* ingericht, waarin de VA is toegepast op diverse casuïstiek. Dit bood professionals de gelegenheid om hun expertise te verdiepen en ervaringen uit te wisselen. De leertafel fungeerde als leeromgeving en ondersteuning bij de professionele verantwoordelijkheid om een VA op te stellen. De stuurgroep die toezag op de uitvoering van de leertafel, adviseert op basis van de opgedane inzichten in dit rapport over de verankering van de VA in de regio Alkmaar.

Dit rapport beschrijft de resultaten van de leertafel rondom de toepassing van de Verklarende Analyse (VA) in de regio Alkmaar. Hoofdstuk 2 geeft een samenvatting: een beknopt overzicht van de belangrijkste inzichten, ervaringen en aanbevelingen uit het rapport. Hoofdstuk 3 is een beschrijving van de **uitvoering van de leertafel**. Hoofdstuk 4 geeft de **bevindingen en aanbevelingen** weer. In hoofdstuk 5 wordt de **conclusie** getrokken en geeft de stuurgroep **advies** over verdere implementatie van de VA in de regio. In de Bijlage treft u achtergrondinformatie aan over wat een VA is en wat het doel en de opbrengsten zijn van deze methodiek.

¹ [Kernaanbevelingen | Uithuisplaatsing en terugplaatsing | Richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming](#)

² [Bestuurlijke afspraken transformatie gesloten jeugdhulp | Publicatie | Rijksoverheid.nl](#)

³ https://hulpinregioalkmaar.nl/download_file/view/627/627 en https://hulpinregioalkmaar.nl/download_file/view/629/627

2. Samenvatting

De VA is een krachtig instrument dat leidt tot betere, kortere en meer passende hulp. Het gebruik van de VA draagt bij aan het voorkomen crisissen en uithuisplaatsingen en biedt een gedeeld handelingsperspectief. Ondanks dit gedeelde beeld kende de uitvoering van de leertafel een aantal uitdagingen, met name rondom tijd en capaciteit, die representatief zijn voor implementatie-uitdagingen in de regio. Toch is het de stuurgroep gelukt om een aantal aanbevelingen te doen, als antwoord op de onderzoeksvragen uit de opdracht.

Belangrijkste conclusies

- **Gefaseerde uitrol is noodzakelijk** om tot een succesvolle implementatie van de VA in de regio Alkmaar te komen. Beperkingen in capaciteit en kennis/expertise maakt dat er geprioriteerd moet worden.
- **Structurele integratie** van de VA in de werkwijze van verwijzers (gecertificeerde instellingen en lokale teams) en verblijfsaanbieders is essentieel. Hiervoor is herbevestiging van het commitment voor het toepassen én uitvoeren van de (adviezen vanuit de) VA nodig.
- **Inhoudelijke keuzes m.b.t. prioritering en randvoorwaarden voor uitvoering.** De VA is vooral van meerwaarde voor het handelingsperspectief bij:
 - dreigende uithuisplaatsing;
 - het voornemen tot gesloten plaatsing;
 - bij complexe problematiek zonder duidelijke aanpak;
 - herhaalde hulpvragen of vastlopen en uitvallen op school.

Hoewel preventieve inzet van de VA wenselijk is, vraagt de huidige zwaarte van casuïstiek om focus op de eerste twee doelgroepen. Voor de gesloten plaatsingen wordt een poule op landsdeelniveau opgericht en daar sluit ons advies op aan.

- **Een regionale poule van gedragswetenschappers** wordt aanbevolen. Deze poule biedt expertise en ondersteuning aan professionals uit verwijzende organisaties en draagt bij aan kwaliteitsborging en een lerend netwerk.

Uitvoeringsaspecten

- De VA dient bij voorkeur te worden uitgevoerd door WO/WO+ geschoolde professionals met ervaring in jeugdhulp en/of onderwijs en in duo's, waarin ervaren en minder ervaren professionals samen optrekken vanuit een lerende houding;
- Voldoende en gekwalificeerd personeel is nodig: een training in het opstellen van een VA is benodigd, maar ook het maken van voldoende vliegreuen om ervaring op te doen;
- Een onafhankelijke positie t.o.v. cliënt vergroot het de kwaliteit en het vertrouwen van de client en gezin in het proces;
- Tijd en capaciteit zijn cruciale randvoorwaarden. Een VA kost gemiddeld 20 tot 40 uur, afhankelijk van de complexiteit van de casus. Een zekere mate van flexibiliteit m.b.t. de inzetbaarheid van de professional is vereist.
- Een efficiënte werkwijze is belangrijk, in de vorm van een goed aanmeldformulier, duidelijke registratie en duidelijke afspraken over inzet en bekostiging.

De leertafel heeft laten zien dat de VA niet alleen een methodiek is, maar ook een beweging richting meer gedeeld begrip, samenwerking en passende hulp. De aanbevelingen uit dit rapport vormen een stevige basis voor verdere verankering van de VA in de regio Alkmaar.

3. De uitvoering van de leertafel

3.1 Beoogde werkwijze leertafel (fase 1)

De leertafel VA kende drie doelen, namelijk:

- Het verankeren van de VA in de regio Alkmaar;
- De VA wordt meer, beter en éénduidiger toegepast door gemeenten, aanbieders, GI's en onderwijs;
- Het breder delen van de uitkomsten van de leertafel in Noord-Holland (RET's, BEN, Samenwerkingsverbanden), zodat men ook elders voordeel kan hebben van onze ervaringen en aanpak.

In fase 1 werd de Verklarende Analyse toegepast op gedifferentieerde casuïstiek om meer afstemming, aansluiting, afbakening en verdieping over de VA te krijgen. Vragen die aan de hand van de casuïstiek bekeken werden waren:

- Hoe willen we de VA inzetten? Bij welke zaken met complexe problematiek en ambulante hulp (met perspectief op verblijf) en onderwijs is een VA helpend/ondersteunend? Oftewel:
 - Voor wie wordt een VA uitgevoerd? Zijn er criteria te benoemen voor een 'doelgroep', 'vastlopende' of aard van de casuïstiek?
 - Op welk moment is een VA wel of niet van toegevoegde waarde?
 - Wat is de betekenis van de VA voor vastgelopen onderwijscasuïstiek/thuiszitters?
- Wat is minimaal vereist om een goede VA te maken? Hoe zorgen we dat de informatie voldoende is (afwegen)? Hoe borgen we overstijgend kijken?
- Wie kan het beste een VA afnemen, denkende aan: discipline/achtergrond, objectiviteit?
- Hoe kunnen we efficiënt met informatie omgaan, zodat zaken niet dubbel gedaan worden (kost veel tijd/inzet en is belastend voor client en gezin)?
- Welke randvoorwaarden zijn nodig om deze methode toe te passen? Bijvoorbeeld scholing, privacy/AVG?

De leertafel zou bemenst worden door gedragswetenschappers (GWers) (of vergelijkbaar) vanuit gemeenten, GI, jeugdhulpaanbieders en primair en voortgezet onderwijs, onder begeleiding van een zeer ervaren procesbegeleider en *superuser*. Dit multidisciplinaire team zou 3 tot 5 casussen behandelen op de leertafel. De casussen zouden bij voorkeur verschillend van aard zijn en meerdere van de betrokken disciplines raken:

- Onderwijs (bv thuiszitter)
- Gedwongen kader
- Vrijwillig kader
- VG/LVB

3.2 Verloop van de leertafel

De leertafel Verklarende Analyse heeft gewerkt volgens de vijf leidende principes vanuit Thuis voor Noordje en sluit in haar advisering hier zoveel mogelijk bij aan. De vijf leidende principes zijn:

1. Noordje groeit zo thuis en zo veilig mogelijk op
2. Noordje blijft op eigen school
3. We brengen de expertise naar Noordje, naar het gezin en naar school toe
4. We werken gelijkwaardig samen en luisteren oordeelloos
5. We doen dit (samen) lerend

De leertafel is in de praktijk uiteindelijk anders verlopen en gaandeweg moest de stuurgroep het over een andere boeg gooien. Het bleek namelijk niet mogelijk om de ingeplande sessies ten uitvoer te brengen. De reden daarvoor was tweeledig:

1. *Capaciteit*

Het lukte niet om de beoogde deelnemers van de leertafel daadwerkelijk aan te laten sluiten bij de overleggen van de leertafel en het uitvoeren van de VA's. De benodigde tijd kon niet vrijgemaakt worden, niet voor de eigen casus, maar ook niet voor het meekijken en -leren bij de andere casussen.

2. *Casuïstiek*

Het vinden van passende casuïstiek op het juiste moment bleek lastig. Soms was de nood al zo hoog opgelopen dat het verdragen en vertragen dat nodig is om een VA uit te voeren niet mogelijk was. Daarnaast was (het ontbreken of intrekken van) de toestemming van de betrokkenen ook een reden waarom casuïstiek niet tot de leertafel kwam. Het sluiten van Harreveld leverde casuïstiek op, waardoor dit knelpunt deels opgelost werd. Door de VA's in een duo met andere, ervaren GWer, bijvoorbeeld uit Harreveld, uit te voeren, werd een tussenoplossing gevonden.

Helaas zijn de beoogde vijf casussen niet haalbaar gebleken en zijn binnen de leertafel op twee casussen de VA toegepast:

- Een wat lichtere casus vanuit de GI, die vooral gericht was op oefening en het opdoen van ervaring;
- De tweede casus betrof een uitplaatsing vanuit Harreveld in samenwerking met de gedragswetenschapper van daar. Ondanks dat de betreffende jongere zich een periode onttrokken heeft tijdens de VA, is de samenwerking met betrokken partijen soepel verlopen en is vlot tot een samen gedragen analyse en advies gekomen.

Helaas is het niet gelukt om casuïstiek uit de VG of het onderwijs op de leertafel te brengen.

4. Bevindingen en aanbevelingen vanuit de leertafel Verklarende Analyse

Dit hoofdstuk beschrijft de bevindingen van de leertafel in relatie tot de onderzoeksvragen uit de opdracht. De bevindingen leiden tot aanbevelingen van de stuurgroep op aspecten die vanuit de opgedane ervaring nodig zijn om het implementeren en uitvoeren van het instrument Verklarende Analyse in onze regio succesvol te maken.

4.1 Algemene ervaringen met de Verklarende Analyse

Na de initiële opstartproblemen en uitdagingen met capaciteit en planning (zie hiervoor de bevindingen verderop in dit hoofdstuk) zijn de professionals tevreden met de ervaring die is opgedaan, maar ook de handvatten die de VA voor het handelingsperspectief biedt. Het opstellen van een VA bleek intensief en tijdrovend. Ondanks dat men op basis van ervaringen in den lande weet dat dit verderop in het proces tijd en geld kan opleveren, was het op de korte termijn moeilijk de tijd en flexibiliteit in andere werkzaamheden te vinden om een VA uit te voeren.

4.2 Wanneer zetten we de Verklarende Analyse in?

Een VA is niet voor iedere casus nodig. Een VA is van toegevoegde waarde als er sprake is van complexe, meervoudige problematiek en er op meerdere terreinen een aanpak nodig is. Vaak zijn ook meerdere professionals en organisaties betrokken.

4.2.1 Situaties waarin de VA wordt ingezet

In de Bovenregionale agenda Thuis voor Noordje is de ambitie geformuleerd dat geen kind uit huis wordt geplaatst zonder VA en dit is ook onderschreven vanuit de regio Alkmaar, onder meer in de ontwikkeltafel VA. De stuurgroep adviseert om aan te sluiten bij de omschrijving van TvN om in onderstaande situaties een VA uit te voeren:

- Wanneer een **uithuisplaatsing** wordt overwogen is altijd recent een verklarende analyse gemaakt die als basis dient voor de vervolgstappen. Dit betekent structureel integreren van het maken van een verklarende analyse (of benutten/actualiseren van een reeds gemaakte) in de werkwijze van verwijzers als de Gecertificeerde Instellingen en het wijkteam, maar ook bij de aanbieders (zie ook 4.4.5).
- Bij het voornemen voor een **gesloten plaatsing**. De onafhankelijke GZ-psycholoog die dit beoordeelt vraagt altijd naar de verklarende analyse en baseert hier de afweging op. Ondanks de terugloop in afgifte van gesloten machtigingen zien we dat er nog steeds jeugdigen gesloten worden geplaatst. Dit zijn zelfs vrijwel altijd (meer dan 90%) spoedmachtigingen. We zien dat die spoedplaatsingen het 'afpellen' van wat er werkelijk aan de hand en nodig is, onmogelijk maakt. Daarnaast verhoogt het met spoed plaatsen vrijwel altijd de weerstand bij het kind, omdat het kind niet werkelijk mee is genomen in de besluitvorming. In het contract voor JeugdzorgPlus is de randvoorwaarde opgenomen dat een jeugdige alleen met een VA mag worden geplaatst⁴⁵.

⁴ In het productenboek JeugdzorgPlus is opgenomen: m.i.v. 1 januari 2024 in principe met een VA plaatsen.

⁵ Voor deze groep is een poule van GWers op landsdeelniveau ingericht, die een duo gaan vormen met een lokale/regiole GWer. Binnen twee weken na aanmelding moet de VA worden uitgevoerd. De GWer uit de poule wordt bekostigd door het BEN NH, voor de periode 2025-2026. De GWer vanuit de gemeente/regio moet zelf worden geleverd en bekostigd en hier dienen nog nadere afspraken over gemaakt te worden.

- Bij **complexe meervoudige problematiek** waarbij een directe stap van probleem naar protocol of methodiek niet succesvol is geweest of zal zijn. Dit gebeurt tijdig. En in ieder geval ook in onderstaande situaties:
 - Bij een *herhaalde vraag om hulp* (rond dezelfde problematiek);
 - Bij *vastlopen op school, dreigend thuiszitten*: zowel thuis, pleeggezin, gezinshuis, kleinschalige woonvorm. Wanneer er drie maanden hulp is ingezet en geen vooruitgang wordt geboekt in het bereiken van de doelen (onder andere op basis van inschatting ouders en jeugdigen).

4.2.2 Prioritering

De stuurgroep zou idealiter zien dat de focus ligt op de derde groep, waarbij de VA op een meer preventieve wijze wordt ingezet en escalatie van problematiek en mogelijk uithuisplaatsingen worden voorkomen. We ervaren dat de VA op korte termijn een investering in tijd en daarmee geld vraagt, maar in den lande is de les dat de VA op langere termijn veel meer oplevert: niet alleen in tijd, capaciteit en geld, maar ook immaterieel voor jeugdige en gezin.

We realiseren ons ook echter dat de eerste twee groepen NU realiteit zijn en dus ook NU een oplossing vragen.

Het is aannemelijk dat de VA gefaseerd uitgerold zal moeten worden wegens knelpunten rondom tijd, capaciteit en kennis. Ter illustratie in onderstaande tabel het aantal ingestroomde en doorgeplaatste jeugdigen in verblijf⁶ en gesloten jeugdhulp (JeugdzorgPlus) in de regio Alkmaar:

Jaar	Aantal ingestroomde cliënten in jeugdhulp met verblijf	Aantal ingestroomde cliënten in JeugdzorgPlus	Aantal cliënten dat is doorgeplaatst binnen jeugdhulp met verblijf
2023	176	-	-
2024	159	8	76 ⁷ (15% van totaal aantal cliënten in verblijf), waarvan: • 31 bij dezelfde zorgaanbieder doorgeplaatst naar een ander verblijfsproduct (6% van totaal) • 52 naar een andere zorgaanbieder doorgeplaatst (10% van totaal), waarvan: ○ 20 met hetzelfde product ○ 32 naar een ander verblijfsproduct
2025 (tot en met 3 ^e kwartaal)	123	6	

Als we tot een prioritering moeten komen zal voor nu ‘stroomopwaarts’ gewerkt moeten worden. Daarmee komt in de praktijk het zwaartepunt nu te liggen bij de eerste twee groepen. Zodra ‘de beweging’ van de transformatie en afbouw van verblijf op stoom is gekomen, is er meer ruimte om de VA vroeger in te zetten bij complexe, meervoudige problematiek zonder dreigend verblijf en de uitschoolplaatsingen op te pakken.

⁶ Hierbij is gekeken naar de percelen gezinshuis, pleegzorg, verblijf herstelgericht en verblijf ondersteuningsgericht.

⁷ 2^e halfjaar 2024 en 1^e halfjaar 2025

4.3 Door wie wordt de Verklarende Analyse uitgevoerd?

4.3.1 Kwalificaties professionals

De VA kan het beste uitgevoerd door geschoolde professionals met voldoende kennis om een verklarende analyse te maken. Zij hebben een (post)master in de gedragswetenschappen (WO psychologie of orthopedagogiek, of WO+ GZ-psycholoog, Orthopedagoog Generalist, K&J NIP psycholoog of Klinisch Psycholoog) en hebben daarnaast ruime ervaring in de jeugdhulp. Het betreft WO of WO+ geschoolde medewerkers omdat het maken van een verklarende analyse een proces is van klinisch redeneren waarbij verschillende (wetenschappelijke) hypothesen worden getoetst. Deze manier van redeneren is – anders dan bij HBO-geschoolde professionals - het uitgangspunt van de wetenschappelijke opleidingen die deze professionals hebben genoten. Dit zien we als een waarborg voor de kwaliteit en daarmee bruikbaarheid van de VA.

Naast deze (post)master in de gedragswetenschappen, is een training is het uitvoeren van een VA wenselijk. In de regio Alkmaar is gekozen voor de methode Molendrift. Naast deze kwalificaties is het van belang dat er voldoende vliegreuren gemaakt worden, dit komt de kwaliteit van de VA's ten goede, maar levert ook efficiency op. Professionals die tot op heden alleen de training hebben gevolgd, voelen zich niet goed toegerust. Bij de VA hebben zij te maken met complexe en meervoudige problematiek, dus dat kan zich vertalen in druk. De uitkomsten van een VA zijn immers leidend in het vervolg. Een periode van intervisie en supervisie helpt om de ervaring en kwaliteit te bevorderen.

De praktische ervaring van de leertafel roept op om het dossieronderzoek op voorhand te beperken tot de gaten die je niet uit de intake en de gesprekken krijgt. Om tot een goede VA te komen is goed kunnen luisteren cruciaal om de betrokkenen centraal te stellen en oordeelloos tegemoet te treden.

4.3.2 Onafhankelijke positie

Het werd als meerwaarde ervaren om een onafhankelijke positie t.o.v. de cliënt in te nemen. Hierdoor wordt het gesprek neutraler en de VA objectiever en daarmee kwalitatief sterker. Dit draagt bij aan de verhouding tot de client, waardoor deze zich beter gehoord voelt.

Ook de betrokkenheid van het onderwijs is van belang. Het onderwijs is de plek om vroegtijdig te signaleren. Daarnaast kan een passende schoolgang ook een protectieve factor zijn in het niet (verder) escaleren van problematiek.

4.3.3 Werken in duo's

De leertafel heeft het werken in duo's als heel positief ervaren, om de volgende redenen:

- Een ervaren GWer kan een minder ervaren collega ondersteunen, zodat deze vliegreuren kan maken en hierbij ook gebruik kan maken van de kennis en expertise. Dit is drempelverlagend en neemt de koudwatervrees af;
- De uren kunnen verdeeld worden over twee personen, waardoor de praktische uitvoerbaarheid wordt vergroot (iedere professional maakt een deel van de uren beschikbaar);
- De capaciteit van beschikbare GWers staat onder druk. De voorkeur o.b.v. inhoud en kwaliteit is dat beide GWers WO opgeleid zijn. In tijden van het opstarten van de uitrol van de VA en bij krapte kan eventueel uitgeweken worden naar een duo, waarin i.i.g. één persoon WO/WO+ en in de VA opgeleid is, en de ander kan HBO opgeleid (bijvoorbeeld consulent of jeugdhulpdeskundige) of onervaren in de VA zijn. Hierbij geldt wel de kanttekening dat dit de kwaliteit van de VA niet negatief mag beïnvloeden.

4.4 Welke randvoorwaarden zijn verder nodig om een VA uit te voeren?

4.4.1 Commitment

Op verschillende ambtelijke en bestuurlijke tafels en in verschillende documenten is de VA omarmd als waardevol instrument om onze visie te realiseren. Het belang en de urgentie van de VA is echter niet naar elke laag en organisatie doorgesijpeld. Dit hangt samen met de spanning op de overige randvoorwaarden.

Een herbevestiging van het commitment door met name verwijzers (GI, aanbieders en gemeenten), maar ook verblijfsaanbieders (bij in- en doorstroom) in onze regio is wenselijk. Om dit commitment te verkrijgen kan het helpen wanneer we betrokkenen beter worden gefaciliteerd in het doen van VA's.

4.4.2 Tijd

De ervaring leert dat het opstellen van een VA een professional tussen de 20 en 40 uur kost, afhankelijk van de informatie die beschikbaar is en de zwaarte en complexiteit van de casus. Indien er in een duo wordt gewerkt, worden deze uren verdeeld. In de praktijk komt het verzoek tot een VA als een dreigende uithuisplaatsing in beeld is, waardoor de VA binnen een relatief korte termijn uitgevoerd moet worden. Dit vraagt om flexibiliteit en snel kunnen schakelen tussen/kunnen parkeren van andere werkzaamheden. Niet iedere professional ervaart deze ruimte te kunnen maken, ondanks het commitment op het belang en de urgentie van de VA. Het als duo werken is in de praktijk nog lastig gebleken door het capaciteitsvraagstuk, maar de stuurgroep ziet met name vanuit het lerend perspectief en de olievlekwerking hier grote voordelen in.

4.4.3 Capaciteit

Er is voldoende gekwalificeerd personeel nodig om aan de vraag voor VA's te kunnen voldoen. Daarbij dient gewaarborgd te worden dat deze mensen ook voldoende tijd krijgen om de VA tot uitvoering te brengen (zie ook 4.4.2). Dit vraagt inzicht in de omvang van het aantal verwachte VA's en een mogelijk prioritering in de aard van de casuïstiek.

De stuurgroep doet hier in de aanbeveling een suggestie voor.

4.4.4 Efficiënte uitvoering

Om de VA efficiënt uit te voeren is een passend aanmeldformulier essentieel om tot een goede startpositie te komen. Dit voorkomt dubbel werk, dat niet alleen belastend is voor de professionals, maar voor het gezin. In de leertafel is met hetzelfde aanmeldformulier als het RET gewerkt. De stuurgroep geeft de overweging mee om dit in de verdere uitrol mee te nemen.

Ook is het nodig om tot duidelijke afspraken over registratie van de inzet van een VA en de bekostiging/declaratie.

4.4.5 Rol van de verwijzers en zorgaanbieders

De uitrol van de VA betekent dat de GI's en gemeentelijke toegang goed voorbereid moeten zijn en werkprocessen moeten inrichten op de VA (onder meer in verdragen en verträgen). In het vierde kwartaal 2025 gaat de ontwikkeltafel Verdragen en Verträgen starten en de uitkomsten van de leertafel zullen meegenomen worden

Ook voor zorgaanbieders betekent dit een en ander. De overweging om over te gaan tot een plaatsing in verblijf ontstaat veelal terwijl er inzet uit het ambulante veld wordt ingezet. Aanbieders zullen zich moeten committeren om een VA te maken in dergelijke situaties. Zij beroepen zich veelal op analyses die vergelijkbaar van aard zijn om toch zonder VA te plaatsen, maar die kennen met regelmaat niet de

gewenste brede analyse en het benodigde handelingsperspectief en draagvlak voor het vervolg. Verblijfsaanbieders zullen mede moeten toezien op het niet (door)plaatsen van jeugdigen zonder VA en dat betekent dat plekken niet altijd direct gevuld kunnen worden. Ook zijn zij verantwoordelijk om vervolgens hun zorg aan te bieden op basis van de aanbevelingen uit de VA en deze actueel te houden.

5. Conclusie en advies

5.1 Conclusie

De VA is een waardevol instrument dat bijdraagt aan betere jeugdhulp. Een VA biedt handelingsperspectief dat resulteert in beter passende en tijdige hulp aan gezinnen. De hulp is beter van kwaliteit en korter nodig. Het gebruik van de VA leidt in den lande tot minder crisissen en kinderen die uit huis of doorgeplaatst worden.

De VA is vooral zinvol bij complexe, meervoudige problematiek. Het helpt bij het creëren van een gezamenlijk gedragen beeld en het kiezen van passende interventies.

De uitvoering van de leertafel kende een aantal uitdagingen, die representatief zijn voor implementatie-uitdagingen in de regio. Het vooraf gegeven commitment was onvoldoende geborgd. Met name capaciteit en tijd was knelpunt. Een VA kost, afhankelijk van de complexiteit van de casus en ervaring van de professional gemiddeld 20 tot 40 uur en professionals hebben moeite deze tijd vrij te maken. Professionals voelen zich onvoldoende toegerust na alleen training.

5.2 Bevindingen en aanbevelingen van de stuurgroep

De stuurgroep doet o.b.v. de ervaringen uit de leertafel een aantal aanbevelingen, als antwoord op de onderzoeksvragen uit de opdracht.

VA als signaleringsinstrument zorglandschap

Een bijvangst van de VA is dat het een beeld geeft welk zorgaanbod wordt gemist. Uit de VA's kan een rode draad worden afgeleid, die input geeft voor de analyse van het zorglandschap en richting voor de ontwikkelbehoefte. In de verdere uitvoering hiervan kan wellicht worden aangesloten bij de werkwijze en monitoring van het RET. De stuurgroep beveelt een nadere uitwerking hiervan aan, in combinatie met de geadviseerde poule (zie hoofdstuk 5.3).

Prioritering inzet VA

De VA moet structureel worden ingezet bij: dreigende uithuisplaatsingen, gesloten plaatsingen en complexe meervoudige problematiek (waaronder schooluitval). Beperkingen in tijd, capaciteit en deskundigheid vragen om een prioritering van de eerste twee categorieën. Op termijn moet de VA meer preventief en aan de voorkant worden ingezet om verdere escalatie in de complexiteit van de problematiek te voorkomen.

Uitvoeringseisen

De VA dient te worden uitgevoerd door WO/WO⁺ geschoolde professionals met ervaring in jeugdhulp en bij voorkeur een aanvullende opleiding gericht op de VA methodiek. Werken in duo's, waarin ervaren en minder ervaren professionals samen optrekken vanuit een lerende houding, heeft de voorkeur. Een onafhankelijke positie t.o.v. cliënt is waardevol om tot vertrouwen en medewerking van de client en gezin te komen, wat de kwaliteit van de VA vergroot.

De VA kent veel belangstelling en is de beweging is volop in ontwikkeling, wat onder meer tot gevolg heeft dat er onderzoek wordt uitgevoerd naar de kwaliteit van de VA. De stuurgroep adviseert de laatste inzichten mee te nemen in de verdere implementatie en doorontwikkeling in de regio Alkmaar.⁸

⁸ [Nieuw onderzoek: Kwaliteitscriteria voor de Verklarende Analyse in de Jeugdzorg Vastgesteld – Een Delphi-studie | Jeugd in Ontwikkeling](#)

Randvoorwaarden

De stuurgroep is tot een aantal randvoorwaarden gekomen voor een succesvolle toepassing van de VA:

- Zo is **commitment** belangrijk, dit moet nadrukkelijk en expliciet zijn maar het dient ook duidelijk te zijn wat een VA behelst en vraagt om op een goede wijze uitgevoerd te worden;
- **Tijd**: een VA kost, afhankelijk van de problematiek en ervaring, tussen de 20 tot 40 uur en vereist flexibiliteit in de inzet van de professional;
- **Capaciteit**: er is voldoende gekwalificeerd personeel nodig;
- **Vaardigheden**: training in de methode Molendrift en ervaring zijn essentieel;
- **Efficiëntie**: een goed aanmeldformulier, duidelijke registratie t.b.v. monitoring en duidelijke afspraken over inzet en bekostiging dragen bij aan een efficiënte uitvoering van de VA
- **Rol verwijzers en zorgaanbieders**: de uitrol van de VA betekent dat de GI's en gemeentelijke toegang goed voorbereid moeten zijn en werkprocessen moeten inrichten op de VA (onder meer in verdragen en vertragen). Ook voor zorgaanbieders betekent dit een en ander.

5.3 Advies

De stuurgroep geeft de Binnentafel een drietal adviezen mee:

1. **Herbevestig commitment** op het inzetten van de VA. Met name voor de (werkwijze) van de verwijzers is dit belangrijk. Dit vormt een onderdeel van het voorstel om een regionale poule te vormen;
2. **Een gefaseerde uitrol** van de VA in de regio is noodzakelijk om tot een duurzame en kwalitatief hoogwaardige toepassing van de VA te komen. Er bestaan dusdanige knelpunten en beperkingen in capaciteit en kennis, dat fasering en prioritering noodzakelijk is;
3. **Onderzoek de mogelijkheden om een regionale poule** van ervaren gedragswetenschappers op te zetten, die gekoppeld aan professionals vanuit hun rol als verwijzer, een VA uitvoeren. Het advies is om de poule op capaciteit te bekostigen, om de benodigde tijd en capaciteit beschikbaar te kunnen stellen. De poule zorgt ervoor dat er waarborg is om in situaties die daar (met urgentie) om vragen ook de zekerheid van een kwalitatief sterke VA is. Dit vraagt om een investering, maar zal zowel financieel als in de kwaliteit van de jeugdzorg veel opleveren. De verwachting is dat hiermee uithuisplaatsingen, doorplaatsingen en op termijn schooluitval fors kunnen afnemen naast dat daadwerkelijke plaatsingen effectief vormgegeven kunnen worden, waarmee ook aan kwaliteit en kostenbesparing gewonnen kan worden.

Het is wenselijk om een combinatie van expertise in deze poule in te zetten vanuit onderwijs, GI, lokale teams en aanbieders. Doordat mensen in een poule een geoormerkte inzet van uren hebben, kunnen zij naast de training en supervisie vlieguren maken wat het vertrouwen, de kwaliteit en effectiviteit zal vergroten.

Uiteindelijk zullen de gemeenten in de regio Alkmaar een besluit nemen over het al dan niet uitvoeren van het plan van aanpak dat uit het onderzoek voortvloeit.

In het plan van aanpak voor de regionale poule dient in ieder geval onderzocht te worden:

1. Wat is er nodig om een effectieve poule van deskundigen op te zetten?

- Hoeveel VA's worden op jaarbasis verwacht voor de verschillende problematieken?
 - Gesloten plaatsingen⁹

⁹ Hoewel hiervoor een poule op landsdeelniveau wordt ingericht, moeten verwijzers toch rekening houden met de eigen inzet voor deze poule.

- Instroom en doorplaatsingen verblijf (verwachting nu is rond 180 jeugdigen exclusief doorstroom)
- Complexe meervoudige problematiek en uitschoolplaatsingen
- Welke expertise is vereist? We denken aan:
 - Verwijzers (gemeente, GI)
 - Jeugdhulpaanbieders
 - Onderwijs
- Hoeveel deskundigen zijn nodig (FTE)?
- Hoe kan borging van kwaliteit plaatsvinden?

2. Analyse en randvoorwaarden

• Wat moet onderzocht worden?

- Organisatorische inbedding (advies is om aansluiting bij en coördinatie door RET te onderzoeken)
 - Personeel
 - Ondersteuning (coördinatie en aanmelding)
- Kosten, (co)financiering, betaling
- Juridische en privacy aspecten
- Integratie van de VA in de werkwijze van verwijzers en aanbieders, ook in relatie tot bijvoorbeeld de LARR (Landelijke Aanmelding en Registratie Route)
- De positie van de VA in het onderwijs en onderwijsperspectiefplan (OPP) en bijbehorende rollen en verantwoordelijkheden

• Risico's en knelpunten:

- Beschikbaarheid van deskundigen
- Privacy en gegevensdeling

3. Verwachte uitkomsten

• Wat levert het onderzoek op?

- Advies over inrichting van de poule
- Randvoorwaarden voor implementatie
- Werkwijze voor verwijzers en aanbieders t.b.v. implementatie

4. Borging en vervolg

- Implementatieplan (o.a. borgen opvolging geven aan advies vanuit VA)
- Monitoring (wijze van monitoren, eigenaarschap)
- Evaluatie

5. Planning en tijdspad

Bijlage I De Verklarende Analyse toegelicht¹⁰

De term Verklarende Analyse (VA) komt binnen de jeugdhulp de laatste jaren veel voorbij. Soms lijkt het alsof we nu dé oplossing voor alle problemen hebben gevonden. De VA is ook niet nieuw en, afhankelijk van de achtergrond van een professional, ook wel bekend als 'ideografische theorie', 'casusconceptualisatie', 'integratief beeld', 'samenhangend beeld', 'integrale analyse' of 'probleemsamenhang'.

Echter, we gebruiken allemaal andere termen, we zien verschillende eisen en er zijn verschillende opvattingen over wanneer deze noodzakelijk is. In dit hoofdstuk beschrijven we als achtergrondinformatie wat de VA is, welk doel een VA heeft en welke resultaten een VA oplevert.

Wat is een Verklarende Analyse en wanneer is deze nodig?

Een VA is niet altijd nodig en is vooral zinvol als er op meerdere terreinen een aanpak nodig is, bijvoorbeeld bij veel bijkomende problemen, maar ook bij complexe interacties tussen omgevingsfactoren en individuele kenmerken. In dit soort situaties zijn vaak meerdere professionals of organisaties betrokken.

Voorafgaand aan een VA wordt doorgaans, afhankelijk van de aard en ernst een vraagverheldering en/of een probleem- en krachtenanalyse afgenomen. Een VA bouwt verder op de vraagverheldering en op de probleem- en krachten analyse:

	Hulpvraag in kaart	Aanleiding voor hulp zoeken (waarom nu?)	Aard en ernst van de problemen	Bevorderende factoren (gezin en jeugdige en bredere context)	Risicofactoren (gezin en jeugdige en bredere context)	Werktheorie over samenhang en verandermogelijkheden
Vraaganalyse	✓					
Probleem – en krachtenanalyse	✓	✓	✓	✓	✓	
Verklarende analyse	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Een VA beoogt **een verklaring te bieden voor zowel de moeilijkheden die zich voordoen/voordeden als voor wat in de ontwikkeling goed gaat**. Een VA legt uit hoe het bij een gezin, de ouder, het kind/jeugdige en/of betrokkene(n) werkt. De situatie van de ouder in relatie tot het kind is het uitgangspunt.

De VA beschrijft de samenhang met factoren die de moeilijkheden versterken en stress geven. De VA beschrijft ook de samenhang met factoren die de ontwikkeling van de jeugdige en de gezinsleden mogelijk maken waardoor ze gedrag laten zien dat past bij het ontwikkelingsniveau en dat helpt bij een gezonde ontwikkeling en goede onderlinge relaties.

¹⁰ De tekst van dit hoofdstuk is grotendeels ontleend aan zowel Verklarende-analyse-een-gezamenlijke-werktheorie-bij-complexe-zorgvragen.pdf van o.a. het JENN, als de Factsheet Verklarende Analyse van Kenniswerkplaats Jeugd Friesland en Bureau Peers, 2021 als [De verklarende analyse in Noord-Holland definitief 17 juli 2025](#)

Wat is het doel van de Verklarende Analyse

Een VA is geen doel op zich, maar onderbouwt het kiezen van een passende aanpak voor kind/jongere/opvoeders en voor het stellen van concrete doelen en vervolgstappen (handelingsgericht). Hiermee is de VA onderdeel van het proces van vakbekwaam redeneren, een 'werktheorie' die helpt bij het samen kiezen van de juiste interventies:

Een verklarende analyse levert drie belangrijke resultaten op:

1. *Gezamenlijk, gedragen beeld bij complexe meervoudige problemen*

Bij complexe meervoudige problemen, of wanneer verschillende hulpverleners samenwerken, neemt de kans toe dat hulpverlenings- en onderwijstrajecten vastlopen. Het is dan nodig om een gezamenlijk gedragen integraal en samenhangend beeld te hebben over wat er aan de hand is, waardoor het 'vastlopen' komt en wat de risico's en beschermende factoren zijn op korte en langere termijn. Een verklarende analyse helpt daarbij en zorgt dat er een gezamenlijke visie ontstaat voor de best passende zorg.

2. *Doorlopen van een onderzoeksproces naar werkende factoren en patronen die problematiek in stand houden*

De ouders / opvoeders, het kind, huidige hulpverleners (en soms ook hulpverleners die eerder betrokken zijn geweest) en huidige docenten, doorlopen bij het maken van een verklarende analyse samen een proces. In verschillende gesprekken met alle betrokkenen worden verschillende mechanismen die op elkaar ingrijpen (patronen) uitgeplozen en verhelderd. Vaak zijn de betrokkenen – niet alleen de ouders en de jeugdige, maar ook de hulpverleners en docenten – onbedoeld onderdeel geworden van negatieve interactiepatronen die van invloed zijn op het kind, waardoor negatief gedrag in stand gehouden of versterkt wordt. Het is daarom essentieel om samen met hen een onderzoeksproces te doorlopen, en daarbij ook werkende factoren en aanknopingspunten te

ontdekken. Zo leidt de verklarende analyse tot een keuze van interventies die aansluiten bij de patronen die de problematiek in stand houden. Gestandaardiseerde en geprotocolleerde behandelingen doen vaak geen aanspraak op deze belemmerende patronen – waar dus ook vaak hulpverleners en onderwijs onbedoeld onderdeel van zijn - en zijn slechts gericht op zichtbaar klachtgedrag.

3. *Doorlopen van een gezamenlijk proces op basis van gelijkwaardige deelname*

Het maken van de verklarende analyse is bij uitstek een *gezamenlijk* proces, waaraan ieder gelijkwaardig deelneemt. Hiermee is het uitvoeren van een verklarende analyse vaak al een interventie op zich: ouders en kind krijgen een stevige positie in dit proces, en alle betrokkenen – ook hulpverleners en onderwijs- krijgen zicht op patronen die ze veelal eerder niet zagen, en realiseren zich hoe hun handelen die patronen kan helpen doorbreken, zodat er weer ruimte voor ontwikkeling ontstaat. Zo begrijpen, herkennen en delen alle betrokkenen de analyse en beslissen ze samen over passende jeugdhulp. Dit proces creëert dus draagvlak en motivatie voor de gezamenlijk gekozen aanpak van de problemen.

Daarbij is het een proces dat minimaal een aantal weken in beslag neemt. Het zorgvuldig ‘samen afpellen’ en interventies afwegen voorkomt dat er onder hoogspanning snel gekozen wordt voor interventies die op de korte termijn wellicht enige verlichting bieden, maar op de langere termijn schadelijk of niet-duurzaam blijken.

Een tastbaar eindproduct is uiteindelijk het document ‘verklarende analyse’ waarin schematisch de samenhang van de problemen van het kind is weergegeven met daarin de aanknopingspunten voor verbetering. Dit document is vervolgens een leidraad in het verdere hulpverleningsproces, en kan bijgesteld worden wanneer hier aanleiding toe is. Het is dus geen document wat opgemaakt wordt en klaar is. Het document groeit mee met de ontwikkelingen.

DÁÁROM EEN GEDEELDE VERKLARENDE ANALYSE (GVA):

- beter passende en tijdige hulp aan gezinnen;
- hulp die beter is van kwaliteit en korter nodig is;
- minder kinderen uit huis geplaatst.